

«El castellà s'encomana»... i tant!

ROSER LATORRE I GAIA

És el que va respondre la velleta que feia de conserge al centre que la Unió Catalanista tenia al carrer de la Canuda; abans, és clar, de la guerra del trenta-sis. Sembla que en una ocasió s'hi va presentar la policia per tal de fer un escorcoll al local; com que la conserge anava responent en català a totes les preguntes que li feien, la van amonestar dient-li: «Usted tendria que aprender el castellano.» I ella va respondre: «Mirin, el castellà no cal aprendre'l, perquè s'encomana...»

Una vegada més, detallarem uns quants d'aquests mots i d'aquestes expressions que proliferen en els mitjans de comunicació, en les tertúlies radiofòniques o televisives, etc., per aquella tendència encomanadissa.

Vet aquí, doncs, que hem sentit, més d'un cop, parlar de «honestitat», de «coiuntura», de «gelos» i de «subtileteses», en comptes de *honestedat*,

conjuntura, *gelosia* i *subtileteses*. En certa ocasió, referint-se una locutora a Felip V —i considerant que era un individu més aviat escanyolit i de poca estatura—, es va expressar així: «Perquè, quan va tenir el poder a les mans, aquell “nano”...» Un mot que, independentment de ser una forma popular, en certa manera castellanitzada, i derivada de la genuïna *nan*, pot tenir un to afectuós i, per tant, no gaire adequat si parlem d'un dictador. Potser la locutora hauria estat més encertada dient, per exemple, «aquell *milhomes*».

Sembla que al País Valencià van posar de cap per avall un retrat d'aquell rei. Si s'hagués tractat d'una estàtua, segurament que no l'haurien posada de cap per avall, perquè això els hauria donat molta feina; més aviat l'haurien feta caure, l'haurien tirada a terra, però no l'haurien pas tombada (traduint el castellà *tumbar*), perquè podria sem-

blar que l'havien girada cap a un altre costat. És clar que podem dir: «Una ventada ha tombat alguns arbres», significat que els ha inclinat fins a ajeure'ls, però ja veiem que es tracta d'una altra accepció del verb *tombar*.

Hem sentit dir, encara, parlant d'un historiador o d'un cronista molt documentat, que «hi entenia un niu». Una altra expressió desfigurada que vol substituir la popular *saber-ne un niu* (de coses). De fet, n'hi hauria hagut prou dient que el cronista *hi entenia molt*, o *d'allò més*, o *una cosa de no dir*, etc.

Si som amatents —sense un excés de zel (no pas de «cel», com hem sentit pronunciar darrerament)—, anirem corregint el llenguatge de mica en mica, o a poc a poc, un pas rere l'altre. I recordem que convé sempre *parar compte* en els mots i les expressions que fem, com dirien en terres lleidatanes. ◆

Muntar una «carpa»

JAUME VALLCORBA I ROCOSA (in memòriam)

Em diuen: —Hem muntat una carpa durant aquestes festes.

Resto estupefacte i els comento: —Jo sé que hi ha qui munta a cavall i, fins i tot, en un camell; però muntar una carpa ho trobo difícil.

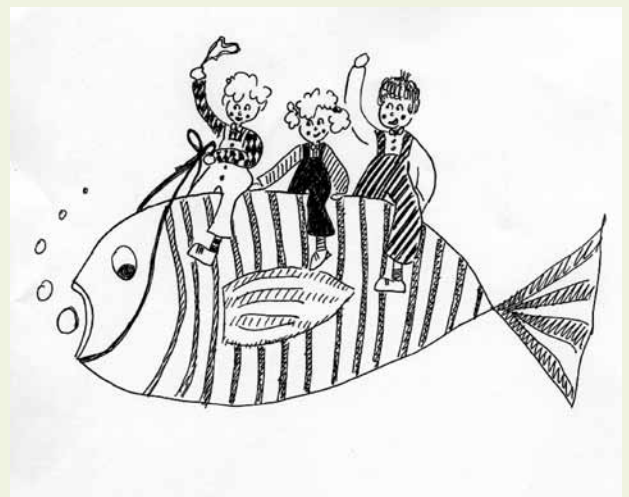
Ara són ells qui em miren admirats, sense saber què dir-me. Els ho aclareixo: —Qualsevol pescador de canya us dirà que ha pescat més d'una carpa en un embassament o al riu. Però, que l'hagi muntada, ho trobo difícil.

M'ho expliquen: —Volem dir que hem fet una cabana amb *toldos*.

Els adverteixo que d'aquells llençols, del material o teixit que sigui, que els castellans anomenen *toldos*, en català en diem *velles*; així, doncs, un *toldo* és en català una *vela*.

D'aquí ve que dels coberts o de les grans cabanes fetes amb velles en diguem *envelats*. Si d'aquesta paraula n'eliminem la primera síl·laba *en* i les últimes lletres *ts*, en resta *vela*. Així, doncs, *envelat* és un derivat de *vela*.

En conclusió, val més que muntem *envelats* i que no pretenguem muntar cap *carpa*, que és cosa difícil. ◆

Dibuix: Eva Estebas i Vilaplana